

НОВАЯ БЕЛАРУСКАЯ БІБЛІЯ. ЛІНГВІСТЫЧНЫЯ СРОДКІ ТРАНСЛЯЦЫІ
 ФІЛАСОФСКІХ (КАСМАЛАГІЧНЫХ І АНТРАПАЛАГІЧНЫХ)
 ІДЭЙ У ГЕБРАЙСКОЙ БІБЛІІ (КНІГА РОДУ 2–3)
 І ПРАБЛЕМА ІХ ПЕРАДАЧЫ Ў ПЕРАКЛАДЗЕ НА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ

Біблейскі сюжэт пра Адама і Еву адзін з найбольш знакавых для заходняй культурнай прасторы. Прайшоўшы праз тысячагоддзі розных інтэрпрэтацый, адна з якіх нават паслужыла асноваю для хрысціянскага дагмату пра першародны грэх, праз незлічоныя мастацкія ўвасабленні – ад высокага жывапісу, скульптуры, архітэктуры да рамесніцкіх вырабаў, ад філасофскіх асэнсаванняў і навуковых даследаванняў да фальклорных сюжэтаў, ад літаратурных прачытанняў да ўжытку ў рэкламнай прадукцыі, – гэтая гісторыя сталася адным з самых пазнавальных культурных кодаў нашай цывілізацыі і пры гэтым засталася прывабнаю, загадкаваю і так, недапрачытанаю.

Уласнабіблейскія персанажы з Кнігі Роду (Рд) 2–3 істотна адрозніваюцца ад тых Адама і Евы, якіх ведае еўрапейская культура і якіх яна, так бы мовіць, сама для сябе сканструявала. У гебрайскім тэксце [1, с. 3–5] няма ні тога Адама, ні тае Евы, ні Адамавай рабрыны, з якой, паводле большасці перакладаў, Ева была зробленая Госпадам Богам, ні яблыка, якім спакусілася Ева. З тае прычыны, што ключавыя дзейнікі гісторыі і яе ключавыя элементы ў арыгінальным тэксце іншыя, уся гісторыя мае іншыя сэнсы, іншыя ўнутраныя сувязі, іншыя акцэнты і падвойныя плыні – нават касмалагічная карціна свету і антрапалагічныя ўяўленні значна адрозніваюцца ад тых, якія мы звыкла прыпісваем гэтаму сюжэту [2–7].

Для сучаснага перакладчыка паўстае сур'ёзная дылема: ці імкнуча ўвасобіць старажытны тэкст максімальна карэктна і такім чынам дазволіць новаму перакладу канфлікт з устаялай рэлігійнай і залежнай ад яе культурнай традыцыяй, ці пайсці за больш як дзюхтысячагадовай традыцыяй перакладаў і каментароў, не ахвяраваць пазнавальнасцю тэкста, але пры гэтым пакінуць па-за ўвагаю тыя тэктуальныя адметнасці, якія структуруюць сэнсы зыходнага тэксту. Нават у тым

выпадку, калі перакладчык абірае вернасць біблейскаму тэксту, а не рэлігійнай і культурнай традыцыі, застаецца цяжкавырашальная задача перадачы лінгвістычных прыёмаў, што фармуюць свет арыгінала, сродкамі таргет-мовы.

Тэма гэтая надзвычай вялікая і мусіць дэталёва і розных бакоў абмяркоўвацца ў самастойных даследаваннях [11, с. 12–18]. Тут жа мы прадставім некалькі прыкладаў з Рд 2:4b–3:24 [пра неадпаведнасць сюжэту падзела паміж першым і другім раздзелаў Кнігі Роду гл. 9, с. 214–216], якія выклікаюць складанасць пры перакладзе гісторыі з Рд 2:4b–3:24 на беларускую мову.

Гісторыя ў Рд 2–3 апавядаецца нібыта простаю моваю, стылёва блізкай да фальклору. Аднак за гэтай прастатой хаваецца дакладная прадуманасць тэкстуальнай стылёвай мадэлі, дзе няма выпадковых ці неабавязковых слоў. Кожнае слова тут стаіць на адзіна магчымым месцы, фразы будуецца так, каб усе словы, парадак слоў, паўторы і паралелізмы працавалі на стварэнне агульнай карціны, у якой за відавочным сюжэтам хаваецца другі, а часам і трэці, і простыя сказы поўняцца стоенымі сэнсамі.

Самы, бадай, яркі стылёвы прыём, што найчасцей сустракаецца ў Рд 2–3, – алітэрацыі, радзей падбор аднакарэнных слоў, што ўтварае сугуччы паміж словамі, якія лучаць нібыта розныя аб’екты і рэаліі ў пэўнае адзінства, высвечваюць іх сутнасную роднасць, якой няма навідавоку і пра якую не гаворыцца адкрытым тэкстам. Яны тонка, для няўважлівага чытача незаўважна, утвараюць паралельныя сэнсы, ценявыя, глыбінныя, заўсёды сутнасныя і заўсёды амаль няўлоўныя. Алітэрацыі, з аднаго боку, размыкаюць сюжэт, ствараюць сэнсавую глыбіню тэксту, а з другога, уяўляюць вялікую праблему для перакладчыка, бо далёка не заўсёды магчыма падабраць для іх сугучныя словы ў мове перакладу.

У самой гісторыі Рд 2–3 алітэрацыі звязваюць паміж сабой усіх персанажаў, утвараючы пары. Кожная пара фармуецца праз пэўнае ключавое сугучча, якое ўжываецца для вызначэння абоіх удзельнікаў пары і не ўжываецца больш нідзе. Амаль усе ключавыя сугучныя словы – алітэрацыі.

У сюжэце ўдзельнічаюць чатыры персанажы: Бог, які тут завецца Ягвэ Элогім (у перакладах імя традыцыйна замяняецца на Госпад Бог – гэта таксама вялікая праблема і самастойная тэма для абмеркавання [9, с. 210–211]), чалавек, жанчына і змей.

Дзякуючы таму, што ўсе яны так ці іначэй звязаныя ключавымі словамі, за бачным, яўным сюжэтам, тым, які мы найчасцей і ўспрымаем за асноўны, прасвечваецца іншы, больш складаны сюжэт, дзе лінейная ацэнчанасць “добра-кепска”, “правільна-няправільна” размываецца, а часам і ператвараецца ў сваю процілегласць, дзе простая схема “загад – парушэнне – пакаранне” развальваецца, і паўстае складаная, шматузроўневая і шматсувязная карціна, у якой змей гаворыць голасам Бога, чалавек і змей завязваюцца ў нейкі ўраборусавы вузел, і наогул, кожны персанаж з кожным іншым мае сваю няпростую гісторыю” [Там жа, с. 213].

Першая пара паўстае на самым пачатку гісторыі. Бог робіць зямлю і неба (Рд 2:4b), аднак яны не ўтвараюць бінарную апазіцыю, як можна было б чакаць. Зямля тут завецца словам *ha-adamah*, *ga-adamá*, што хутчэй значыць “глеба”. Неба застаецца па-за фокусам гісторыі, дзе ўсё адбываецца ў чалавечым свеце, на зямлі. І вось бінарнай параю для зямлі паўстае чалавек – *ha-adam*, *ga-adam*. Чалавек і зямля-глеба ўваходзяць у непарыўную сувязь адразу пры першай згадцы чалавека, у Рд 2:5: на зямлі нічога не расце, бо “не было чалавека, каб урабляць глебу”. Яшчэ не створаны, чалавек ужо павязаны з глебаю, з зямлёй,

якая будзе для яго і працаю, і карміцелькай, і домам, і ўсім сусветам, і сэнсам існавання. Па-гебрайску *адам* і *адама* гучаць як граматычная мужчынска-жаночая пара. Словы маюць этымалагічную сувязь: абодва паходзяць ад караню *адам* – “быць чырвоным” і звязаныя са словам *дам* – “кроў”. Для тэксту, аднак, важна не столькі лінгвістычная сувязь, як сугучча, якое ўтварае з гэтых слоў мужчынска-жаночую пару: *адам* і *адама*. Тут *адам*-чалавек ня толькі зроблены з *адама*-зямлі, але і ягоным асноўным пакліканнем у жыцці, ягонай мэтай і прызначэннем з’яўляюцца клопат пра *адама*-зямлю і праца дзеля яе – *авед га-адама* (*‘abed ha-adamah*, в. 2:5, а таксама 2:15 у дачыненні да саду), што значыць “урабляць глебу”, а літаральна – “служыць зямлі”. Пасля ўсіх пературбацый, звязаных з парушэннем забароны на спажыванне плода з Дрэва, доляю *адама*-чалавека застаецца праца на *адама*-зямлі (гл. Рд. 3:17–19). І ў гісторыі Каіна, якая працягвае гісторыю саду, Каін працуе на *адама*-зямлі (Рд. 4:2, 12), якая там адыгрывае ў лёсе чалавека яшчэ большую ролю. Яна часам успрымаецца як жывая істота, нават разяўляе рот, каб прыняць кроў брата Каіна (Рд. 4:11). У абодвух сюжэтах сувязь паміж чалавекам і зямлёю ўзмацняецца і супольным праклёнам (спачатку ў Рд. 3:17, потым у Рд. 4:11). Лёс чалавека навечна звязаны з зямлёю. А таксама з ім звязаныя і лёсы ўсіх жывых істот, бо яны прыйшлі да жыцця з *га-адама* як важны складнік чалавечага свету (Рд 2:18–20).

У гэтым тэксце не варта перакладаць *ha-adam* як асабовае імя, Адам. Тут гэта значыць проста чалавек, чалавечая істота па-за гендэрнай ідэнтычнасцю і без асабовага імені, бо ўжываецца з пэўным артыклем *га* (Можна зазначыць, што чалавек упершыню набывае ўласнае імя толькі пасля гісторыі Каіна, у Рд 4:25, дзе Адам ужываецца без артыкля).

Калі на вонкавым (касмалагічным) плане чалавек *га-адам* утварае пару з сваім светам, *га-адамá*, то на ўнутраным (антрапалагічным) плане ён уваходзіць у іншую бінарную апазіцыю, таксама алітэрацыйна акцэнтаваную. Гэта стаўленне чалавека да сваёй сэксуальнасці і да сваёй унутранай іншасці, у якім ствараецца пара мужчына, *iš*, *iui* жанчына, *iššah*, *iuiiá*. Гэтыя словы таксама гучаць як граматычная мужчынска-жаночая пара, хаця яны не звязаныя этымалагічна і вытворныя ад розных каранёў.

Тут неабходна некалькі слоў сказаць пра паходжанне жанчыны. У Рд 2:21–22 Ягвэ Элогім увёў чалавека ў трансавы сон – забудзь, а тады “узяў адзін з бакоў ягоных і закрыў цела на тым месцы. І зрабіў Госпад Бог з боку, які Ён узяў з чалавека, жанчыну”. І дзе яна, славутая рабрына, з якой, паводле традыцыі, была зробленая жанчына і якой ад пятага стагоддзя аргументавалі другаснасць жанчыны ў дачыненні да мужчыны? Біблейскае слова *šela*, *цэла*, якое ўжываецца ў Бібліі 41 раз, нідзе і ніяк не азначае “рабрыны”. Гэтую традыцыю распачала Вульгата, пераклаўшы слова *цэла* як *costae* – “рабрына”. Сэптуагінта была апошнім на два тысячагоддзі перакладам, дзе гэтае слова знайшло адэкватны адпаведнік: *πλευρά* (*pleura*) – “бок”.

У Гебрайскай Бібліі *цэла* значыць менавіта бок. Найчасцей яно ўжываецца як архітэктурны тэрмін у дачыненні да храма ці ахвярніка, у якога ёсць два бакі, правы і левы. Часам яно пазначае бакавы пакой або бок узгорка. Тут, у Рд 2:21–22 хутчэй за ўсё маецца на ўвазе менавіта архітэктурны вобраз, бо дзеяслоў, ужыты для паўстання жанчыны, – *binah*, *біна* – будаваць. Літаральна фраза гучыць “Ягвэ Элогім збудаваў з боку, які ён узяў з чалавека, жанчыну”. У гэтай касмалагічнай канцэпцыі чалавек першапачаткова не мае ніякай гендэрнай прывязкі – ён проста чалавечая істота. Але ў ягонай прыродзе ёсць два бакі, якія

патэнцыйна могуць несці значэнне мужчынскасці і жаночкасці. Гэта значыць, мужчынскасць і жаночкасць былі закладзеныя ў чалавека, але без патрэбы не разрозніваліся. Калі ж з’явілася патрэба, Бог раздзяліў гэтыя бакі і з аднаго чалавека паўстала разнаполая пара з рознымі касмалагічнымі функцыямі і задачамі, прычым кожная палова была цэласнаю ў сабе: Бог “закрыў тое месца цела”, так што ніякіх вонкавых слядоў раздзялення не засталася. Але чалавек адразу адчуў і пазнаў унутраную еднасць, былое адзінства, калі павітаў жанчыну як “костку ад свае косткі” і “цела ад свайго цела” і выказаў імкненне да аднаўлення колішняга адзінства, сказаўшы, што мужчына “прылепіцца да жанчыны, і будуць адным целам” (Рд 2:23–24).

Жанчына – *iššah, iuššá*, сваім з’яўленнем мяняе ўсю сітуацыю, усе ўсталяваныя адносіны, прыярытэты ды ацэнкі. Пасля таго, як яна “вычляняецца” з *ga-adáma*, той застаецца тым, кім быў, – чалавекам, звязаным з *ga-adámá*. Але і яна таксама – чалавек, і ў дачыненні да яе *ga-adám* пачынае звацца “мужчынам” – *iš, iuš*. Такім чынам, жанчына перш, мужчына потым. І калі задача чалавека працаваць на зямлі, то задача жанчыны – даваць жыццё. У Рд 3:20 чалавек дае ёй імя *Ḥawwah, Хава*, бо яна, маўляў, “будзе маці ўсіх жывых” – *ḥaj, хай*.

Але адначасова з тым жанчына застаецца незалежным суб’ектам, з якім чалавек непазбежна сутыкаецца твар у твар. І гэтае сутыкненне мяняе яго: *ga-adám* робіцца мужчынам, *ga-iuš*, у гэтай гісторыі толькі ў дачыненні да *ga-iušša*, жанчыны [10, с. 185].

Яшчэ адна нечаканая глыбінная сувязь развіваецца паміж чалавечай параю і змеям. Чалавек і жанчына лінгвістычна злучаныя са змеям словам *‘arum/‘arom* (*‘арум/‘аром*). Гэтае слова ўпершыню сустракаецца ў сумежных фразях, у апошнім сказе другога раздзела (2:25) і першым сказе трэцяга (3:1). На жаль, падзел паміж раздзеламі пралёг праз семантычна цэласны эпізод. “Яны былі абое *‘arumim* (*‘арумім*), чалавек і жонка ягоная, але не саромеліся” – і адразу: “Зьмей быў самы *‘arum* (*‘арум*) за усіх польных зьвяроў, якіх зрабіў Ягвэ Элогім”. Слова *‘арумім* – форма множнага ліку ад *‘arom*, “голы”, якая супадае з множным лікам слова *‘арумім* – “разумны, хітры, разважны, здольны”. У перакладзе гэтая сэнсаўтваральная гульня слоў прападае, бо ў нас няма магчымасці перадаць *‘арум* і *‘аром* адным словам. Сэнс гэтай лінгвістычнай гульні ў ненавязлівай дэманстрацыі нейкай сіметрыі, падабенства паміж чалавекам і змеям. Нездарма менавіта змей – і толькі змей – можа падштурхнуць жанчыну да лёсавызначальнага выбару. Гэта той выпадак, калі тонкія, амаль незаўважныя сувязі ўнутры тэкста ствараюць паралельны сюжэт, які размыкае гісторыю, размыкае ў ёй усе відавочныя схемы. Такім чынам, паміж чалавечай параю і змеям завязваецца лёсавы вузел, які з цягам гісторыі будзе толькі шчыльнець. Так, у 3:7, пасля парушэння забароны, вочы ў людзей расплюшчыліся, і яны “ўведалі, што яны голая” (*‘эрумім*), і ім стала праз гэта прыкра. Сувязь са змеям далей мацнее з увядзеннем яшчэ адной алітэрацыі: выпраўляючы чалавека ў свет па-за садам, Ягвэ Элогім дае яму адзенне са скуры – *‘or* (*‘ор*). І хаця гэта, відаць, звычайная чалавечая скура на чалавечым целе, яна мае змяніныя канатацыі. Змей і чалавек – абодва з вонкава гладкай скураю. Абудва – аголеныя. Абудва – разумныя.

Па-іншаму фармуюцца “сепаратныя” сувязі са змеям у чалавека і жанчыны. Яны набываюць розныя лёсы пасля таго, як адмовіліся прызнаць сваю адказнасць за зроблены выбар. І калі чалавек перакладае віну на Бога і на жанчыну

(“Жанчына, якую ты даў мне, каб была са мною, яна дала мне з дрэва, і я еў.”, Рд 3:12), то жанчына вінаваціць змея: “Зьмей зманіў мне, і я ела” (Рд 3:13. Тут алітэрацыю ўдалося захаваць у беларускім перакладзе). І вось у выroku змею Бог кажа пра воражасць паміж нашчадкамі змея і нашчадкамі жанчыны: “ён паразіць цябе ў галаву, а ты паразіш яго у пятку” (Рд 3:15). Тут двойчы паўтараецца рэдкі дзеяслоў *šuph* (*шупф*), які падкрэслівае, што паводзіны нашчадкаў і змеевых, і жанчыніных у дачыненні адно да аднога сіметрычныя і апісваюцца адным і тым жа дзеяннем. Толькі змеевыя нашчадкі атрымаюць удар у галаву – гэта значыць, у тое, што зверху і наперадзе, а жанчыніны ў пятку – у тое, што ўнізе і ззаду. Такім чынам, жанчына і змей закруціліся ў свой ўраборусавы вузел.

У Рд 3:19 Ягвэ Элогім кажа чалавеку: “Ты пыл, і ў пыл вернешся”. А перад тым, у 3:14, Бог сказаў змею, што той будзе “есці пыл усе дні свайго жыцця”. І вось цяпер высвятляецца, што пыл – гэта чалавек! Дык што – ці каго – будзе есці змей? І што есць чалавека? Слова *‘aphar* (*‘афар*) – “пыл” лучыць чалавека і змея, закручваючы іх абодвух у яшчэ адну ўраборусавую сувязь.

Таксама згадаем яшчэ адну бінарную апазіцыю з глыбокай лінгвістычнай канцэпцыяй. Мы вызначылі парныя сувязі паміж чалавекам і зямлёй як вонкавыя, касмалагічныя і паміж чалавекам і жанчынай як унутраныя, антрапалагічныя. Пары людзі–змея, жанчына–змея і чалавек–змея можна вызначыць як гарызантальныя і сіметрычныя. У процівагу ім адносіны паміж чалавечай параю і іхным творцам, Ягвэ Элогімам, вертыкальныя і ерархічныя. Тут асноўным аб’яднаўчым паняткам выступае веда і здольнасць ведаць, а ключавым словам стаецца *jada* (*яда*) – “ведаць” і вытворнае ад яго *da‘at* (*да‘ат*) – “веда”. Як боскі, так і чалавечыя персанажы ўступаюць у свае адметныя стасункі з ведаю – яны маюць, прагнуць ці здабываюць яе. Веда добра і зла належыць Богу. “Ведае Элогім”, – кажа пра Бога змей (Рд 3:5). “Вось, чалавек стаўся як адзін з нас, хто ведае дабро і зло,” – кажа сам Ягвэ Элогім (Рд 3:22). Набыццём веды пазначаны і працэс чалавечага сталення. Менавіта прага веды матывавала жанчыну парушыць забарону ды сарваць і з’есці плод, бо змей паабяцаў, што “расплюшчацца вашыя вочы, і будзеце як багі, што ведаюць дабро і зло” (Рд 3:5). І вочы сапраўды расплюшчыліся. І нават веда прыйшла – “і ўведалі, што яны голыя”. Дзеяслоў *jada* (*яда*) – “уведалі” – аднакрэнны з *da‘at* (*да‘ат*) – “веда”. Яго не варта перакладаць “зразумелі” або “пазналі”, як досыць часта прапануюць перакладчыкі, бо тут неабходна захоўваць прычынна-выніковыя сувязі аповеду: людзі з’елі плод з дрэва веды і як вынік уведалі. Толькі вось што яны ўведалі? Жанчына прагнула разумення і мудрасці (*haskil*, *гаскіл*), а атрымала веда (*da‘at*, *да‘ат*) – таго, што яны *‘эруммім* – веда сваёй галізна, сваёй цялеснасці, а таксама сваёй сувязі са змеем, які быў “самы *‘арум*” сярод усёй жыўнасці. Аднак змей не мае веды і не здабывае і яе. А людзі здабываюць, хаця і не так, як уяўлялі.

Па здабыцці веды “чалавек назваў імя сваёй жонкі Хава (Ева), бо яна была маці ўсяго жывога” (Рд 3:20). Імя *Chawwah* (*Хавва*), якое чалавек дае жанчыне, звязанае ў тэксце са словам *chaj* (*хай*) – “жыццё”, і, калі *хай* прачытаць як назоўнік, сэнс фразы будзе “маці ўсяго жыцця”, а калі як прыметнік – “маці ўсяго жывога”. Сцверджанне, што яна маці ўсяго жывога пэўным чынам спраўдзіцца ў наступнай гісторыі – у апаведзе пра Каіна, які пачынаецца словамі “Чалавек зведаў Хаву, сваю жонку, і яна зачала і нарадзіла Каіна”. Тут пачнецца новы віток жыцця, не створаных людзей, а народжаных. Прычым людзей, якія здабылі веда і праз гэта сталіся смяротнымі. Для чалавека і жанчыны веда і жыцця-

дайна, і смертаносная. Боскае і чалавечае веданне рознае, аднак і той, і другія менавіта ведаю вылучаюцца з астатняга свету, і менавіта веда лучыць людзей і Бога. Дзякуючы моўным сугуччам біблейскі тэкст набывае як адметны каларыт, так і глыбейшае гучанне, яскравую вобразнасць і значна больш складаную канцэпцыю света, Бога і чалавека.

ЛІТАРАТУРА

1. Biblia Hebraica Stuttgartensia / ed. R. Kittel. – Stuttgart : Deutsche Bibelgesellschaft, 1990.
2. Brenner, Athalya (ed.), Genesis / The Feminist Companion to the Bible. Second Series 1. – Sheffield, 1998.
3. Brueggemann, Walter, Genesis / Interpretation : A Bible Commentary for Teaching and Preaching. – Atlanta, 1982.
4. Davies, Philip R. ; Clines, David J. A. (eds), The World of Genesis : Persons, Places, Perspectives / Journal for the Study of the Old Testament Series 257. – Sheffield, 1998.
5. Fishbane, Michael, Text and Texture : Close Readings of Selected Biblical Texts. – N. Y., 1979.
6. Hess, Richard S. ; Tsumura, David Toshio (eds), I Studied Inscriptions from before the Flood : Ancient Near Eastern, Literary and Linguistic Approaches to Genesis 1–11 (Sources for Biblical and Theological Study 4). – Eisenbrauns, Winona Lake, 1994.
7. Kruger, Hennie A. J., Subscripts to Creation : A Few Exegetical Comments on the Literary Device of Repetition in Gen 1–11 // Wénin, André (ed.), Studies in the Book of Genesis. – Leuven, 2001, pp. 429–445.
8. Дубянецкая, І. М. Кніга Роду : Новая беларуская Біблія / І. М. Дубянецкая // Дзеяслоў. – № 1 (86). – Мінск, 2017. – С. 5–14.
9. Дубянецкая, І. М. Эдэнскі сад : стварэнне чалавека / І. М. Дубянецкая // Кніга Роду № 2:46–25 // Дзеяслоў. – 2 (87). – Мінск, 2017. – С. 210–218.
10. Дубянецкая, І. М. Эдэнскі сад : веда добра і зла. Кніга Роду 3 / І. М. Дубянецкая. – Дзеяслоў. – № 4 (89). – Мінск, 2017. – С. 184–191.
11. Дубянецкая, І. М. Філасофія і філалогія біблейскага тэксту : Некаторыя заўвагі да новага беларускага перакладу Бібліі / І. М. Дубянецкая // Беларуская мова, літаратура, культура і свет : Праблемы рэпрэзентацыі : зб. нав. арт. па выніках Міжнар. нав. канф., Мінск, 15–16 ліст. 2018 г. – Мінск : МДЛУ, 2020. – С. 34–41.

Дадатак

КНІГА РОДУ 2:46–3:24.

Тэкст у перакладзе на беларускую мову

Пераклад: Новая беларуская Біблія

Каментар. Курсівам вылучаныя словы, адсутныя ў зыходным тэксце, але патрэбныя для лягчэйшага граматычнага ўспрымання беларускага тэксту.

2. ⁴⁶ У дзень, калі Госпад Бог зрабіў зямлю і неба, ⁵ ніякага куста польнага яшчэ не было на зямлі, і ніякая трава польная яшчэ не расла, бо ня слаў Госпад Бог дажджу на зямлю, і не было чалавека, *каб урабляць глебу.* ⁶ І вільгаць падымалася з зямлі і паіла ўсю паверхню глебы.

⁷ Госпад Бог вылепіў чалавека з пылу глебы, і ўдзьмуў у ягоныя ноздры дыханьне жыцця. І быў чалавек душою живою.

⁸ І пасадзіў Госпад Бог сад у Эдэне на ўсходзе, і змясьціў там чалавека, якога вылепіў. ⁹ І ўзрасьціў Госпад Бог з глебы ўсякае дрэва, прывабнае на выгляд і добрае на ежу, і дрэва жыцця пасярод саду, і дрэва веды добра і зла.

¹⁰ І рака выцякала з Эдэну, *каб паіць сад*, і адтуль яна раздзялялася на чатыры галоўныя плыні. ¹¹ Назва аднае – Пішон, яна атачае ўсю зямлю Хавіла, у якой золата. ¹² І золата тае краіны добрае; там пэрлы і камень онікс. ¹³ І назва другой ракі – Гіхон, яна атачае ўсю зямлю Куш. ¹⁴ І назва трэцяе ракі – Тыгра, яна цячэ на ўсход ад Асірыі. І чацьвертая рака – Эўфрата.

¹⁵ Госпад Бог узяў чалавека і пусьціў яго ў сад Эдэнскі, урабляць і ахоўваць яго. ¹⁶ І загадаў Госпад Бог чалавеку, кажучы: “З кожнага дрэва ў садзе ўдосталь будзеш есьці, ¹⁷ Але з дрэва веды добра і зла, ня еш зь яго, бо ў дзень, калі зьясі з яго, сьмерцю памрэш”.

¹⁸ Госпад Бог сказаў: “Нядобра чалавеку быць самому. Зраблю яму падмогу, адпаведную яму”. ¹⁹ І вылепіў Госпад Бог з глебы ўсякага зьвера польнага і ўсякую птушку нябёсную і прывёў да чалавека, *каб* пабачыць, як той назаве іх; і як назаве чалавек душу жывую, такое ёй імя. ²⁰ Чалавек назваў імёны кожнай жывёліны і птушкі нябёснай, і кожнага зьвера польнага. Але для чалавека не знайшлося падмогі, адпаведнай яму.

²¹ Госпад Бог спусьціў забуць на чалавека, і той заснуў. І *Ён* узяў адзін з бакоў ягонных і закрыў цела на тым месцы. ²² І зрабіў Госпад Бог з боку, які *Ён* узяў з чалавека, жанчыну, і прывёў яе да чалавека.

²³ Чалавек сказаў:

“Вось яна, нарэшце,
костка ад маіх костак
і цела ад цела майго!
Яна будзе звацца жанчынаю,
бо з мужчыны была яна ўзятая.

²⁴ Таму пакіне мужчына
бацьку свайго і маці сваю,
і прылепіцца да жонкі сваёй,
І будуць адным целам”.

²⁵ Яны былі абое голыя, чалавек і жонка ягоная, але не саромеліся.

3. ¹ Зьмей быў хітрэйшы за усіх польных зьвяроў, якіх зрабіў Госпад Бог. І ён сказаў жанчыне: “Вось жа сказаў Бог: “Ня ежце з кожнага дрэва ў садзе!””. ² Жанчына адказала зьмею: “З пладоў дрэваў у садзе мы можам есьці, ³ А з пладоў дрэва, што пасярод саду, Бог сказаў: “Ня ежце зь яго і не кранайце яго, каб не памерлі””. ⁴ А зьмей сказаў жанчыне: “Сьмерцю не памрэце, ⁵ бо ведае Бог, што ў дзень, калі зьясьце зь яго, расплюшчацца вашыя вочы, і будзеце як багі, што ведаюць дабро і зло”.

⁶ Жанчына ўбачыла, што дрэва добрае ў ежу, і што яно прывабнае вачам, і жаданае дзеля разуменьня. І ўзяла з пладоў яго і ела, і дала таксама свайму мужу, які быў з ёю, і ён еў. ⁷ І вочы ў іх абаіх расплюшчыліся, і ўведалі, што яны голыя. І яны сшылі фігавае лісьце і зрабілі сабе падпаяскі.

⁸ І пачулі яны голас Госпада Бога, які хадзіў па садзе дзённым ветрам, і схаваліся чалавек з сваёй жонкаю ад аблічча Госпада Бога сярод дрэў у садзе. ⁹ Госпад Бог гукнуў чалавека і спытаў у яго: “Дзе ты?” ¹⁰ А той адказаў: “Твой голас я пачуў у садзе і спалохаўся, што я голы, і схаваліся”. ¹¹ *Бог* сказаў: “Хто распавёў табе, што ты голы? Ці ня еў ты з дрэва, з якога я наказаў табе ня есьці?” ¹² Чалавек адказаў: “Жанчына, якую ты даў мне, каб была са мною, яна дала мне *плод* з дрэва, і я еў.” ¹³ І сказаў Госпад Бог жанчыне: “Што гэта ты зрабіла?” Жанчына адказала: “Зьмей зманіў мне, і я ела”.

¹⁴ І Госпад Бог сказаў зьмею: “За тое, што ты зрабіў гэта, пракляты ты *больш* ад усякай жывёлы і ад усякага зьвера польнага. Будзеш хадзіць на сваім бруху і есьці пыл усе дні свайго жыцьця. ¹⁵ І пакладу варожасьць паміж табой і жанчынаю, і паміж тваім нашчадкамі і ейным нашчадкамі. Ён паразіць цябе ў галаву, а ты паразіш яго у пятку.”

¹⁶ Жанчыне (ён) сказаў: “Моцна памножу твае высілкі і твае зачацьці, у цярпеннях будзеш нараджаць дзяцей, і тваё памкненьне да твайго мужа, і ён будзе кіраваць табой.

¹⁷ А чалавеку сказаў: “За тое, што ты паслухаўся голасу жонкі сваёй і еў з дрэва, пра якое я наказаў табе, кажучы: ‘Ня еж зь яго!’, праклятая глеба праз цябе, у высілках будзеш есьці з яе ўсе дні жыцьця твайго. ¹⁸ Церне і асот яна праросьціць табе, і будзеш есьці польную траву. ¹⁹ У поце свайго твару будзеш есьці хлеб, пакуль ня вернешся да глебы, з якой ты быў узяты; бо ты пыл, і ў пыл вернешся.

²⁰ Чалавек назваў імя сваёй жонкі Ева, бо яна была маці ўсяго жывога.

²¹ Госпад Бог зрабіў чалавеку і ягонай жонцы адзеньне са скуры і адзеў іх.

²² І сказаў Госпад Бог: “Вось, чалавек стаўся як адзін з нас, хто ведае дабро і зло; і цяпер як бы ён не працягнуў сваю руку і не ўзяў таксама з дрэва жыцьця і ня зьёў, і не стаў жыць вечна”.

²³ І Госпад Бог выслаў яго з Эдэнскага саду урабляць глебу, з якой ён быў узяты.

²⁴ І выгнаў чалавека, і пасяліў з усходу ад Эдэнскага саду керубаў і палымяны меч калаўротны, ахоўваць дарогу да дрэва жыцьця.